

Maduro-lezing 2019

uitgesproken ter gelegenheid van de 5-mei-viering
in het Bijlmer Parktheater, Amsterdam-Zuidoost

Joep Leersen

Dames en heren,

Het plaatje dat u hier ziet brengt veel dingen bij elkaar. We zien een schaalmodel van een koloniale villa met zuiltjes en een veranda; het staat in het grind tussen koele Hollandse bakstenen, een beetje groen bemost, omzoomd door wat struiken en heesters en overschaduwde door een pijnboom. Boven het huis torent een in bakstenen gevatte bronzen plaquette uit waarop we een portret zien, en daarvoor staat schuin op de grond nog een kleinere plaquette met uitleg.

De plaquette herdenkt George Maduro, een Nederlandse verzetsheld van geboorte joodse komaf, geboren op de Antillen, in Willemstad; de koloniale villa is zijn geboortehuis; momenteel is de Nederlandse Vertegenwoordiging in het pand gevestigd.

Het model-met-gedenkteken staat in het naar hem vernoemde Madurodam; inderdaad: dat miniatuurstadje van Nederland-in-het-klein draagt zijn naam als eerbetoon. De Curaçaose villa is het enige item van overzeese herkomst in Madurodam, dat voor de rest geheel leunt op de klassieke canon van het klein-Nederlandse erfgoed.

Een klein stukje Willemstad in Den Haag; een klein stukje koloniaal verleden temidden van de burgerlijkheid en de landelijkheid; een klein stukje tragische ernst in een pretpark.

Ook deze lezing draagt de naam van George Maduro, en heeft als doelstelling om de inbreng te herdenken van de West, en van overzeese betrokkenen, in de vrijheidsstrijd tegen het nazisme. Ook deze lezing brengt veel bij elkaar: het is een brug tussen de nationale, landelijk gevierde oorlogsherdenking, en deze setting, het meest veelkleurige stuk van modern, na-oorlogs, postkoloniaal Amsterdam.

Oorspronkelijk was de nationale oorlogsherdenking vrijwel uitsluitend een aangelegenheid van die mensen die in dit land de Duitse bezetting hadden ondergaan, en hun rechtstreekse nabestaanden. Maar de tijd heeft niet stilgestaan sinds 1945. De jonge mensen van nu zijn inmiddels drie generaties verwijderd van de periode 1940-1945: het zijn de kinderen van kinderen die zelf al "van ná de oorlog" zijn. Voor mijn ouders waren de bezetting en de bevrijding levende herinneringen; voor mij waren het familieverhalen; voor mijn kinderen is het inmiddels geschiedenis, een vervlogen verleden. Voor hen is herdenken niet het ophalen van persoonlijke herinneringen maar het terugdenken aan de geschiedenis van anderen. Bovendien zijn Nederland en de wereld veranderd. De koloniën hebben zich verzelfstandigd, de wereld is geglobaliseerd; en veel mensen die nu in Nederland wonen en werken hebben hun familiewortels uit de periode 1940-45 in een ander land dan Nederland.

Dat geeft een heel speciale betekenis aan die vrijheidsstrijders die, zelf van overzeese komaf, binnen de landsgrenzen van het hedendaagse Nederland de tyrannie van de bezetting hebben meegemaakt en bestreden.

George Maduro
Willemstad 1916 –
Dachau 1945

Boy Ecury
Oranjestad 1922 –
Den Haag 1944

Anton de Kom
Paramaribo 1898 –
Neuengamme 1945

George Maduro was er zo eentje, en Anton de Kom, naar wie het plein is vernoemd waar die "Theater van het Nieuwe Nederland" staat, en over wie we vanmiddag een voorstelling van Orkater /

Sir Duke te zien zullen krijgen. En Boy Ecury, over wie Giselle Ecury heeft gesproken in een eerdere Maduro-lezing; hij verrichte een deel van zijn verzetswerk in het papiaments, tezamen met zijn Antilliaanse studiegenoten en strijdmakkers Luis de Lannoy, Delfincio Navarro en Tirso Sprockel.

Het voornaamste belang van zulke persoonlijkheden is dat zij ons in staat stellen om de herdenking uit zijn oorspronkelijke gemeenschapskader van de overlevenden van 1946 uit te tillen en aan de orde te stellen voor een Nederland van de 21e eeuw. Namen als Maduro, Ecury en De Kom zijn een venster in de wand van oude historische canon van waaruit een wijdsere blikveld in beeld komt. Ook zij zijn een veelkleurig gezelschap dat veel dingen bij elkaar brengt; wat hen vooral bindt, is hun heldendood. Hun herkomst was uiteenlopende. Wat hebben ze gemeenschappelijk? Een joodse ondernemerszoon in de koloniale West, Leids student en huzarenofficier; een katholieke middenstander uit Aruba; een communistische slavenzoon uit Suriname.. het antwoord is duidelijk: wat hen verbindt is hun dood, hun heldenmoed en hun verzet tegen de onderdrukking.

George Maduro
Willemstad 1916 –
Dachau 1945

Boy Ecury
Oranjestad 1922 –
Den Haag 1944

Anton de Kom
Paramaribo 1898 –
Neuengamme 1945

19 gesneuvelde Maghrebijnse
soldaten in Franse krijgsdienst
(erebegraafplaats Kapelle)

De levenslijnen die elkaar in Nederland tijdens de bezettingsjaren doorkruisten waren complexer en internationaler dan de herdenkers aanvankelijk, vlak na 1946, misschien beseften; en nu, decennia later, zijn die levenslijnen nog verder uitgewaaid en wijdloper geworden. Onze betrokkenheid met de bezetting is minder direct maar ook ruimer. We beseffen nu dat op Nederlandse erebegraafplaatsen ook Moslimsoldaten rusten: Algerijnen en Marokkanen die in het Franse leger tegen nazi-Duitsland vochten en in Nederland hun laatste rustplaats hebben gevonden. En we beseffen ook dat veel onderdanen van Koningin Wilhelmina aan hun einde zijn gekomen, niet in de concentratiekampen van nazi-Duitsland, maar in de Jappenkampen en in Zuid-Azië.

De band tussen de levens van toen en de herdenking van nu is dus losser en wijder, en berust steeds minder op directe gezins- of familiebanden. Wat ervoor in de plaats komt is vooral een ethische, morele band: de Nederlandse samenleving anno nu identificeert zichzelf in de onverzettelijke afwijzing van racisme en tyrannie. Wij hernieuwen de deernis en de smart van het geleden onrecht, en nemen een voorbeeld aan de heldenmoed van diegenen die voor hun menselijkheid pal stonden.

Het thema van de 4/5-mei-herdenking van dit jaar is "in vrijheid kiezen". Vrijheid en kiezen zijn woorden die veel met elkaar te maken hebben, we kunnen ze zelfs combineren tot het begrip "keuzevrijheid". Dat je kúnt kiezen, is een vorm van vrijheid; dat je vrij bent uit zich in de vrijheid om je eigen keuzes te kunnen maken. Maar vrijheid legt ook een verplichting op, en "keuzes kunnen maken" betekent vaak: keuzes *durven* maken. Een collega van me zei ooit, ironisch: iedereen wil keuzes; maar niemand wil beslissingen moeten nemen. Kiezen vergt soms een krachtsinspanning, je moet knopen doorhakken, een besluit nemen, staan waar je voor staat. En die krachtsinspanning: dat is de verplichting die de vrijheid ons oplegt. Besluiteloosheid of passiviteit of een houding van "whatever; dat kan me niet boeien" zijn een verspilling van onze vrijheid. De verzetshelden van vroeger zijn niet in de bres gesprongen voor onze onverschilligheid. En wij, omgekeerd: war wij bewonderen in de dapperheid van "echte helden" is het feit dat ze in de benarde omstandigheden van gevaar en nood toch een hebben gemaakt een keuze tegen de gemakkelijke uitweg, het "ach, laat ook maar". Die besluitvaardigheid: dat is wat moed betekent, dat is wat wij herdenken, ongeacht onze afkomst of herkomst, waaraan wij een voorbeeld kunnen nemen.

George Maduro
Willemstad 1916 –
Dachau 1945

Boy Ecury
Oranjestad 1922 –
Den Haag 1944

Anton de Kom
Paramaribo 1898 –
Neuengamme 1945

19 gesneuvelde
Maghrebijnse
soldaten in
Franse krijgsdienst
(erebegraafplaats
Kapelle)

- Anda Kerkhoven
- Anton de Kom
- Boy Ecury
- Boy Edgar
- Coos Ayal
- Eduard A. Latuperisa
- Evy Poetiray
- George Maduro
- Harry Frederik Voss
- Rachmad Kusumobroto
- Rudi Jansz
- Slamet Faiman
- Truus Menger

Wie in vrijheid leeft, boft. Wij aanwezigen hier op deze plek op dit moment zijn allemaal geluksvogels, want in veel periodes en op veel plaatsen ontbeerden en ontberen onze medemensen die vrijheid. Het is met vrijheid eigenlijk net als welvaart: het is ongelijk verdeeld.

Dat, dames en heren, is een vorm van onrecht. Vrijheid die niet de vrijheid van iedereen is, is een vorm van diefstal. Vrijheid mag niet gemonopoliseerd worden. De herinnering aan de staatsterreur van '40-'45 biedt voor elke lid van de Nederlandse samenleving een belangrijke gelegenheid om zich op de onverdragelijkheid van zulk onrecht te bezinnen. En op de plicht om niemand hun vrijheid te misgunnen; en op het besef dat iedereen een fundamenteel moreel recht heeft op de solidariteit van zijn of haar medemensen. Solidariteit is een recht van iedereen; om die reden is het ook de plicht van iedereen.

5 mei brengt veel dingen en veel mensen bij elkaar. De herinneringen die in onze hoofden van anno nu terugreiken naar de Tweede Wereldoorlog waaiëren ver uit over veel volksgroepen en landstrekken, en sommige herinneringen liggen verder van Amsterdam of van Nederland dan andere. Die herinneringen en die afkomst zijn ongelijk over dit gezelschap verdeeld zijn, onze achteruitkijkspiegels wijzen soms uiteenlopende richtingen uit; en daar is niks mis mee. Het is zelfs nuttig en nodig om ons op die culturele en etnische diversiteit van het heldendom te bezinnen, zoals dat onder meer gebeurt middels de website "Echte Helden" van het 4/5 meicomit  Amsterdam-Zuidoost.

Maar onderdrukking, onrecht, vrijheid en solidariteit zijn universeel, voor iedereen hetzelfde. Mensen die die gemeenschappelijkheid beseffen vormen op dat moment een gemeenschap. Wie je bent, is maar ten dele bepaald door waar je vandaan komt; veel belangrijker is, waar je naar toe gaat, en welke keuzes je maakt.

Dus hoe zit dat met die verhouding tussen de gerichtheid van onze herinneringen, onze verworteldheid in een gemeenschap, en de universaliteit van de vrijheid?

Dat is lastig. Ik zou mensen Anne Frank, Hannie Schaft en Coos Ayal niet op hun identiteit willen vastpinnen. Ik zou er moeite mee hebben om Maduro, Ecury en De Kom alleen hoog te houden omdat ze aan "onze" kant stonden, dat wil zeggen, onderdeel waren van een Nederlandse oorlogsinpanning tegen Duitsland. Zo werken herinneringen, dat is waar, maar zo werkt de vrijheid niet. De Kom zou als verklaard antikoloniaal activist trouwens grote moeite hebben met de gedachte dat hij voor het ene land en tegen het andere vocht, en dan ook nog uitgerekend het land dat zijn volk onderdrukte.

En wat betekent dat voor mij? Wordt mijn herinnering, en mijn positiebepaling op deze herdenkingsdagen, bepaald door een soort nationaal clubgevoel?

Tot op zekere hoogte wel; zo werken herinneringen nu eenmaal. Ik ben als kind opgegroeid met verhalen over de oorlog; met name die van mijn moeder, die het bombardement op Rotterdam heeft doorstaan, en de hongerwinter, en van mijn vader, die als enige van zijn dorp in de Mijnstreek een mondje Engels kon spreken en een soort informele tolk werd tussen de Limburgssprekende dorpsgemeenschap en de Amerikaanse soldaten in de herfst van 1944. Van hem hoorde ik over de in Voerendaal geboren verzetsheld Paul Leclou, die net als Anton de Kom een tijdlang in Neuengamme heeft vertoefd voordat hij aan zijn eind kwam in Kamp Dora in 1945.

Op school las ik over Anne Frank en Hannie Schaft. Het morele kader van dat geheugen was een beschermd, nationaal- Nederlands kader.

Maar ja, ik was nog jong en onervaren, en leefde in een sort Madurodam-Nederland. Als je volwassen word leer je inzien dat geen enkel land helemaal fout is, of helemaal goed. Onder de vervolgte vrijheidshelden uit de wereldgeschiedenis

Hans & Sophie Scholl
(1918/21 – 1943)

Seiten in der Kategorie „Person (Widerstand gegen den Nationalsozialismus)“

Folgende 200 Seiten sind in dieser Kategorie, von 1.836 insgesamt

(je nach Seite) (siehe Seite)

- A**
- Elizabeth Aeger
 - Wilhelm Aeger
 - Karl Aeb
 - Heinz Aebelin
 - Margarete Adam
 - Otto Adam (Widerstandskämpfer)
 - Wilhelm Adam (Publikist, 1905)
 - Julius Adam (Publikist)
 - Hans Adolph
 - Karl Adolph
 - Viktor Agertz
 - Otto Agitz
 - Marie Ahnes
 - Wilhelm Ahmann (Bauherr)
 - Wilhelm Ahrens (Publikist, 1895)
 - Martin Ahren
 - Martin Ahlertz
 - Josef Ahlberg
 - Otto Ahlborn
 - Alexander Heinrich Aul
 - Lily Aulert
 - Ernst Albert Albrecht
 - Ernst Rajko Zalmisky
 - Franz Altmann
 - Günther Altmann
 - Herbert Altmann
 - Ernst Bar (JFK-Mitarbeiter)
 - Ernst Baran
 - Hans Barck
 - Kurt Barthe
 - Adolf Beckner
 - Wolfgang Becken
 - Franz Bauer (Kriegsgefangener)
 - Fritz Bauer
 - Karl Bauer (Publikist, 1895)
 - Leo Bauer
 - Karl Bauerfeld
 - Axel Baumann
 - Kurt Baumgarten
 - Oskar Baum
 - Hans Baumh
 - Hermann Bayer (Widerstandskämpfer)
 - Wilhelm Beckhe
 - Karl Adolf Becker
 - Paul Becker (Sportfunktionär)
 - Anna Beckler

bevonden zich vele, vele Duitsers, goede Duitsers, moedige Duitsers; helden. Duizenden van hen zijn in concentratiekampen vermoord. En mijn eigen dappere Nederland, dat in de bezetting zo zwaar geleden had, en vaak heldhaftig had gestreden tegen een puur slechte, verfoeilijke vijand?... Die overweldigende catastrofale ervaring benam ons ook een beetje het zicht op de complexiteiten van de wereldgeschiedenis. We dachten dat wijzelf perfect waren omdat de vijand zo puur slecht was. En dat was een halve waarheid. Nederland heeft ook zijn schuldige traditie, en in die traditie was de NSB en de collaboratie maar een klein onderdeel.

Baron †1774
Boni †1793
Tata Colin †c. 1835
Jolicœur †1774
Kodjo †1832

Tula

Diponegoro

Tjut Meutia

Marco Kartodikromo

Martha Christina Tiahahu

Nederland heeft zich in de slavenhandel en in de koloniën als een tyrannieke onderdrukker gedragen: vervolgde vrijheidsstrijders zoals Tula, Martha Christina Tiahahu en Marco Kartodikromo zouden ervan kunnen meepraten.

Dus dat nationale clubgevoel is weliswaar natuurlijk, maar niet altijd betrouwbaar. Inmiddels behoor ik tot een oudere generatie in een Nederland dat niet langer dat van 1965 is. Vandaag de dag is het nationale kader, die gedeelde ervaring die eerst vanzelfsprekend was, zelfs problematisch en onverdraagzaam aan het worden. Het clubgevoel van "Wij Nederlanders lekker onder elkaar".... Degenen die dát vandaag de dag nog uitdragen doen dat vaak om de vrijheid te monopoliseren tot hún vrijheid, en anderen daarvan uit te sluiten. De mensen die vandaag de dag nog kicken op het clubgevoel van "Wij Nederlanders" zouden Boy Ecury, en zeker Anton de Kom, en misschien ook de jood George Maduro, als onbetrouwbare allochtonen wegzetten.

George Maduro
Willemstad 1916 –
Dachau 1945

Boy Ecury
Oranjestad 1922 –
Den Haag 1944

Anton de Kom
Paramaribo 1898 –
Neuengamme 1945

Paul Leclou, Voerendaal
1921 – Kamp Dora 1945

- Anda Kerkhoven
- Anton de Kom
- Boy Ecury
- Boy Edgar
- Coos Ayal
- Eduard A. Latuperisa
- Evy Poetiray
- George Maduro
- Harry Frederik Voss
- Rachmad Kusumobroto
- Rudi Jansz
- Slamet Fairman
- Truus Menger

De herdenking kán dus niet eenvoudigweg een bevestiging zijn van het Nederlandse clubgevoel. Wat is het dan wel? Wat waarderen wij en wat eren wij in Maduro, Ecury en De Kom, afgezien het feit dat ze “tegen de Moffen” vochten? Ovr het antwoord is geen twijfel mogelijk: ze stonden pal voor de vrijheid, ook toen dat een moeilijke, levensgevaarlijke keuze was. Laat iedereen vooral trots zijn op de helden uit hun eigen gemeenschap; maar uiteindelijk ligt hun heldendom in de keuzes die zij maakten. Niet in hun identiteit, maar in hun inzet in de universele strijd van vrijheid tegen onrecht. Als ik als Limburgs-Rotterdamse, witte Nederlander naar deze portretten en namen kijk, dan hoop ik dat ik, of mijn nakomelingen, mocht de nood ooit zo hoog stijgen - wat God verhoede - , diezelfde moed tot een goede keuze aan de dag zou kunnen leggen, en dat hun heldhaftige voorbeeld ons dan zou kunnen sterken.

Een herdenking brengt veel dingen bij elkaar: ook verleden, heden en toekomst. De mensen die wij gedenken zijn vaak van verschillende herkomst; maar wat ze ons te leren hebben heeft te maken met de toekomst. Onze gemenschas licht minstens zo sterk voor ons als achter ons: in een besef van een

gemeenschappelijk voorrecht en een gemeenschappelijke plicht. Laat Nederland het land zijn en blijven dat de vrijheid hoog in het vaandel houdt, niet alleen voor zichzelf maar voor iedereen, het land dat zich nooit bij tyrannie zal neerleggen. Dan heb je een reden om op zo'n land trots te zijn: een land dat uit zijn fouten durft te leren en de vrijheidshelden van zijn verleden recht in de ogen kan kijken.